

1. Pogled s jugoistočne strane Trga slobode na župnu crkvu sv. Ferdinanda, 1993.
2. Istočni dio Dravske ulice gdje i danas postoji nekadašnja kuća Valenta Fučijaša i kovačnica Petra Potroška, 1993.
3. Župna crkva sv. Ferdinanda, 1994.
4. Istočni ulaz u Ferdinandovac. Tim putem su Brođani došli u svoju novu postojbinu 1844.

FERDINANDOVAC, GDJE JE TO?

U Ferdinandovac ne možete doputovati zrakoplovom, što nije neobično. Ne možete stići ni željeznicom jer, kako govori predaja, naši davni preci jednostavno nisu htjeli da pruga presiječe selo i poveže nas s Mađarskom mostom preko Drave.

Pričaju mi mještani ovih ljetnih dana, ne postoji više ni autobusna veza sa svijetom. Putuje se vlastitim prijevozom do obližnjih mjesta. Osobnim automobilom, traktorom, biciklom. I pješice. Do Đurđevca, na primjer, kamo je premješten matični ured. Jer se željelo uštedjeti! A osim toga, tamo u sekundi dobijete iz računala krsni list ili neki drugi dokument. Nisam izračunao koliko "sekunda" treba utrošiti osamdesetogodišnja starica koja se u cik zore, dok ne pripeče sunce, uputila u Đurđevac, "vlastitim prijevoznim sredstvom", žuljavim i krgavim nogama.

Približavajući se rodnome mjestu, namjerno vozeći usporeno kako bih zamijetio sve promjene, sjetih se čestih pitanja mojih kolega: Ferdinandovac, gdje je to? Samo su neki od Slavonaca kad su putovali kući Podravskom magistralom, opazili na križanju pokraj Kalinovca putokaz s imenom Ferdinandovca. Doista, gdje je Ferdinandovac? Pogledajmo najprije što piše Hrvatski leksikon iz 1996: *FERDINANDOVAC, naselje i sjedište općine Ferdinandovac-Brodić, Koprivničko-križevačka županija; 2155 st. (1991). Leži 8 km istočno od Đurđevca. Uzgoj žitarica. Nazvan po caru Ferdinandu, koji ga je dao 1845. planski izgraditi kao krajiško naselje, nakon što su dravske vode podrovale staro naselje Brod na Dravi. Župna crkva Sv. Ferdinanda.*

Dvije godine kasnije izlazi HRVATSKA, Turistički vodič Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Tekst je još kraći, a našao se kao podrubrika Đurđevca: *FERDINANDOVAC, naselje u koprivničkoj Podravini, 8 km istočno od Đurđevca. Nazvan po caru Ferdinandu, koji ga je dao izgraditi kao krajiško naselje, pošto su dravske vode podrovale staro naselje Brod na Dravi. Župna crkva sv. Ferdinanda.*

Toliko u uglednim publikacijama o Ferdinandovcu. I dobro je što tekstovi nisu opširniji, potkrala bi se, možda, još poneka neodređenost ili pogreška. Nama, koji smo potekli odavde, nije svejedno što je napisano kad smo već uvršteni, a maleni smo i nepoznati. Bez ikakve zluradosti pokušat ćemo ispraviti navedeno služeći se autoritetom patera Paškala Cvekana, rođenoga Ferdinandovčanina. Veoma obrazovani franjevac, otac Paškal (Vjekoslav ili, po domaćem, Slavko), temeljito je istražio povijest svojega rodnog mjesta, kao što je, uostalom, bio temeljit i u tridesetak objavljenih knjiga o crkvama i samostanima diljem Hrvatske. Na sreću! Njegovi su se zapisi pokazali itekako korisnima pri obnavljanju katoličkih bogomolja i kuća braće franjevacu srušenih tijekom srpskočetničke agresije. U monografiji "Ferdinandovac" objavljenoj 1996. Paškal Cvekan o imenu crkve i sela (tada još naselja!) napisao je sljedeće: "Naše selo gradila je Vojna krajina i ono je u svemu ovisilo o njoj. Bilo je pod upravom Šeste đurđevačke krajiške pukovnije što znači da je služilo caru u Beču. Zar je onda neobično i čudno da su se zapovjednici stožera Đurđevačke pukovnije s tadašnjim središtem u Bjelovaru i 7. đurđevačke kapetanije sa sjedištem u Đurđevcu, pukovnik Filipović i kapetan R. Tarbuk, htjeli dodvoriti caru u Beču i novoosnovano naselje prozvati po caru Ferdinandu V. - Ferdinandovac ili njemački Ferdinandsdorf - Ferdinandovo selo. Naši stari, a i danas je tako, govorili su jednostavno Ferdinand. Južak, župnik, u Spomenici piše: Ferdinandovec, što bi odgovaralo kajkavskom nazivlju

sela. Službeno se ipak zove - Ferdinandovac”.

Kad je selo utemeljeno, Vojna je krajina Ferdinandovac prozvala po caru Ferdinandu V., a župnik Ivan Južak, posluživši se tom činjenicom i kod cara u Beču, čije ime selo nosi, dobiva sve što je bilo potrebno za izgradnju i unutrašnje uređenje crkve. Južak je u pismu caru naveo kako je on, kao župnik, odlučio da i crkva, koja će se sagraditi, nosi ime svetog Ferdinanda, kastiljskoga kralja, kojega car Ferdinand V. štuje kao svoga “krsnog zaštitnika”.

I što nam je zaključiti? To da je selo dobilo ime po caru austrijskom Ferdinandu V., a crkva po caru Kastilje, svetom Ferdinandu, što iz teksta u Hrvatskom leksikonu nije posve razvidno. A što ćemo s nazivom “naselje”? Mnogi brkaju ta dva pojma - selo i naselje. Djeca u osnovnoj školi uče da je naselje manja urbana cjelina (najčešće uopće nije urbana, kao neka “divlja” prigradska naselja), a veće cjeline su selo, mjesto i grad. Ovdje se ne bavimo tom temom, ali je zanimljivo spomenuti kako su iz Turističkog vodiča LZ-a, možda lektorskom samovoljom (?), sela jednostavno nestala.

U Ferdinandovcu nećete čuti da netko živi u naselju jer i malo dijete zna da se odvojena skupina kuća izvan sela naziva konakom. A na konaku žive konačari. Kad je netko na seoskim zabavama upozorio “stigli su konačari”, bio je to znak da će izazivači uskoro započeti svađu, a potom i tučnjavu, zbog starih računa ili tek tako. I danas su konaci (mještani kažu: konaki!) zadržali nekadašnja imena: Tolnica, Pavlanci, Bakovci, Lepa greda, Kraljeva peta itd.

Nekoliko asfaltiranih cesta s različitih strana vodi u Ferdinandovac, sve su uske, ali održavane. Nekada su to u suhom razdoblju bili prašnjavi, a u kišnom blatnjavi putovi ili drumovi jer se i taj turcizam rabi u ovim krajevima. Volim dolaziti ljeti, premda nema više, kao nekada, zanimljivih seoskih zabava, punih krčmi (i taj je izraz nestao) otvorenih do izlaska sunca. Nema novca pa nema ni zabave.

Ferdinandovac je sav u zelenilu, okružen šumama i poljima. Mnogo je sjenovitih mjesta pod stablima uz glavnu, Dravsku ulicu. Mlađi naraštaji ne znaju, ali stariji sigurno pamte kako je ta ulica i sve druge javne površine jedne davne godine sredinom prošloga stoljeća, u vrijeme “one” vlasti i “onog općinskog predsjednika”, takorekuć preko noći ostala pusta. Posjekli su sva stabla kako bi Općina zaradila prodajom orahova drveta kojemu je visoko skočila cijena, a zatim su posadili kanadsku topolu koja je u doba cvjetanja zagađivala cijelo selo. Ta nova, “moderna” stabla, sada su doista bila općinsko vlasništvo, dok su ona, posječena, seljaci sami bili posadili ispred svojih kuća. Kasnije su topole zamijenili stablima višanja i vrstama koje pripadaju ovome podneblju. Otprilike tih godina i crkveni je park (Ferdinančani kažu: cintor) oskaćen odvajanjem i betoniranjem jednoga dijela za male sportove u neposrednoj blizini nogometnoga igrališta, izniklog na nekadašnjem prostoru stočnoga sajma ili pijaca. Tu je i zgrada sa svlačionicama nogometnog kluba “Ferdinandovac” (prije je bio “Borac”), prostorije uprave i kafić. Malo dalje je dječji vrtić, nekada nezamisliva ustanova u selu, izgrađen u vrijeme načelnika prof. Branka Kolar. U tih nekoliko godina njegove “vlдавine” promijenilo se puno stvari. Dovršeno je, na primjer, dugogodišnje obnavljanje crkve, poradilo se na turističkoj afirmaciji, uspostavljene su prijateljske veze sa susjedima s mađarske strane Drave, izašla je Paškalo-va knjiga o Ferdinandovcu, ali je ostalo i mnoštvo planova o novim akcijama. No, tada je prof. Kolar otišao u Koprivnicu na dužnost dožupana, a po isteku mandata završio je na burzi. Priča mi kako nije u svojoj nekadašnjoj školi dobio ni honorarni posao, već su za predavače na njegovim predmetima zaposlili nesvršene studente! Ne shvaćam samo kako to izgovara bez gorčine.

Branko je učinio još jednu, slobodno možemo reći, veliku stvar: odolio je pritiscima i nije dao srušiti spomenik poginulim partizanima. Spomenik je smješten usred sela, u crkvenom parku, nasuprot Župnom dvoru. Razmišljali smo zajedno o rješenju problema: vandalizam je rušiti spomenike, ti mla-

dići čija su imena ispisana na ovom kamenu, nisu sudjelovali u likvidacijama ljudi, nisu bili kriminalci već antifašistički borci pa, ako spomenik nekima smeta, treba ga premjestiti na groblje. I tako je ostao.

U cijelom nizu novih kuća oko crkve u središtu sela s najmanje ljepote odlikuje se Župni dvor podignut na mjestu prijašnjega. Mnogi se pitaju za razloge rušenja staroga "farofa", posebice oni mještani koji su vidjeli koliko je bila čvrsta njegova građa. Ispravnom se čini ocjena patera Paškala: "Da je taj župni dvor sačuvan, bio bi ponos izvornog Ferdinandovca. Uzaludno je sada dvadesetak godina poslije rušenja i drugih preinaka na tom prostoru, opisivati ljepotu, vrijednost i praktičnost župnikova stana i okoliša izgrađenog u godinama nastajanja sela i uz veliku skrb prvoga župnika Ivana Južaka".

Koliko je pametno projektiran i građen Ferdinandovac, što su izvele geodetske i inženjerske jedinice Šeste đurđevačke krajiške regimente, vidi se po razmješčaju važnih zgrada. Na župnikovu su se kuću u istom redu nastavljale školske zgrade, stan za učiteljevu obitelj i općina. Danas ne postoji nijedna od tih zgrada. Više ne postoji, osim crkve, nijedan objekt građen po doseljenju 1844. godine. Stare školske zgrade koristile su se više od jednog stoljeća, a nova, velika, jednokatna, podignuta je s druge strane crkve. Uz staru me prizemnicu, iz koje si mogao izaći skokom kroz prozor koliko je bila niska, vežu mnoge lijepe uspomene, ali i jedna neugodna. O njoj sam pričao pateru Cvekanu, a odnosi se na župnika Adolfa Blagu i nije se uklapala u sliku kakvu je Paškal imao o njemu te nije ništa promijenio u tekstu za monografiju.

Riječ je o događajima iz drugog svjetskog rata. I mi, djeca, pogotovo ona radoznalija, proživljavali smo ratna zbivanja zajedno s našim roditeljima. Mnogo godina kasnije shvatio sam koliko je bilo važno to što smo u sve bili upućeni: tko su ustaše, tko partizani, kome se može od susjeda i rođaka vjerovati, kome se možemo obratiti kad nam zatreba. Valjda nikada u životu nisam osjetio duboku povezanost s obitelji kao tada jer sam znao da bi svaka neoprezno izbrbljana tajna donijela nevolju nekome od nas, a možda i cijeloj obitelji, djedu, baki, stričevima ...Znala je to i starija sestra, a mlađa i mali brat nesvjesno su prihvaćali pojednostavljena upozorenja.

Stojim ispred naše prve, sada oronule kuće, smještene pokraj kovačnice kuma Petra Potroška. I ona se čini starom i nevjerovatno malenom, a kuma već odavno nema. Sadašnji vlasnik naše kuće, u kojoj je bio prvi tatin dućan, prodaje ostatke tih, u nizu dograđivanih prostorija koje su se protezale duboko u vrt, s cijelom tom površinom za neku bijednu svotu i ne može prodati. Pomislih na trenutak, ali samo na trenutak, kad bih mogao to kupiti i urediti... Ali, nisam zbog toga ovdje.

Ratna 1944. godina bila je i ovdje, u zabiti, iako daleko od glavnih bojišnica i okršaja, obilježena svakodnevnim napetostima, strahom, uhićenjima, strijeljanjima. Čak su i Nijemci protutnjali selom, a njihovo čvrsto stupanje i kruto držanje ulilo nam je strah u kosti. Vjerujem, ne samo djeci. Te jeseni doživjeli smo i bombardiranje. Mi smo imali čvrsto izgrađeno sklonište, ali ja sam, kao mala skitnica, bio daleko od kuće. Vukao sam se između redova kukuruza; bila je već berba, upišao se od straha i kad su mitraljiranja iznad glave prestala, izašao iz kukuružišta potpuno blatan. Moja je mama iskoristila situaciju i upozorila me: "Sad više nebuš z dečkima popeval one pesme!" Još se nisam dao zbuniti pa sam hitro odgovorio: "Ko da Švaba zna kaj mi umetnemo u melodiju?" "Švaba ne zna", uzvratila je, "ali znaju oni koji mu dojavljaju".

O bombardiranju sela još se dugo pričalo. Zbog čega su odabrali baš Ferdinandovac, bilo je najčešće pitanje. Sjećam se razgovora između moga oca i njegova kuma i prijatelja, također trgovca, Cinderića, sumnjivog vlastima zato što se "prekasno" vratio iz ruskog zarobljeništva. Budući da su bom-

be pale blizu njegove i naše kuće, zaključio je kako su bile namijenjene uništenju njihovih magazina i podruma u kojima su bile veće količine različite robe, a i više bačvi vina. Obojica su nabavljali veće količine soli koja se veoma brzo "rasprodala", što je vlasti navodilo na pomisao o slanju soli partizanima. Način slanja nikada nisu otkrili, a zrakoplov što su ga uputili, promašio je ciljeve, tako da su stradale kuće i obitelji seoske sirotinje, no nas je na jesen čekala prava kalvarija. Zaredali su posjeti ustaša i Čekadine "Bele garde" s konaka i Prekodravlja. Pljačkali su sve što su našli, odvozili zapregama robu, ubijali stoku, ali moj im je otac uvijek izmakao.

Jednoga lijepoga rujanskog dana 1944., bio sam u trećem razredu pučke škole, za vrijeme sata vjeronauka što ga je držao župnik Blaga, u selu se odjednom čula strahovita tutnjava, galama, pucnjevi iz pravca moje kuće. Cijeli se razred uznemirio. Sjedio sam u prvoj klupi zadržavajući prisebnost. Tada se ispred prvoga prozora naše učionice, koji je zbog toplog vremena bio otvoren, pojavio naružani ustaški vojnik. Krv mi se sledila. Nastojao sam čuti o čemu je razgovarao s velečasnim, no to mi nije uspjelo. Mislio sam da će me odvesti. Ustaški se vojnik, međutim, počeo udaljavati, a moji prijatelj Bolto i Franc, s kojima sam punim glom u livadama i vrtovima pjevao "Puška puca, a top riče, grmi kao grom, mlad partizan...", stisnuli su mi ruke. Župnik je od prozora došao do mojega mjesta. Pogladio me "očinski" po kosi rekavši: "Uzmi stvari sinko, idi doma, danas više ne moraš biti u školi". U sekundi bilo mi je sve jasno. Kad sam skupljao stvari, netko mi je šapnuo: "Ne doma!" Izjurio sam iz škole i krenuo desno, ne obazirući se na to prati li me pogled dušebrižnika. Ni stotinjak metara dalje bila je kuća naših kumova Šanteka.

Ispričao sam što se dogodilo i kuma je odmah reagirala: "Trči, Vlado, preko ledine mome bratu, ovdje bi te mogli tražiti, Blaga zna da smo u kumstvu". Zanimljivo, ti su me ljudi dočekali kao da su znali da ću doći. Pitali su samo je li me tko vidio. Na sreću, ulice su, kao i ledina, bile prazne. Kad je nastala tišina, krenuo sam preko vrtova doma. Ustaše su otišle, a ispred naše kuće okupljali su se ljudi. Poletio sam k mami, zaprepašten što su ona, sestre i brat izgledali poput rudara. Proveli su, naime, nekoliko sati skriveni u ugljenarniku Potroškove kovačnice, u koju, na sreću, ustaše nisu zabadali nos. Tata je zadnji trenutak pobjegao u šumu. Kasnije, kad se tata vratio, saznali smo da su maltretirali baku ispitujući je gdje su joj sinovi-komunisti. Djed je bio Radićevac i to jednostavno ne bi dopustio i u tom im je smislu majka Dora odgovarala, ali oni nisu odustajali od fizičke i psihičke torture. Cijeloga života nije se oporavila i tresla je glavom kao da u vratu ima ugrađenu spiralu. Preklinjala je tatu i strica da prestanu trgovati s ljudima koje šalju partizani jer ionako ne dobiju novac nego bezvrijedne priznanice. Pokazalo se poslije rata koliko je bila vidovita: nikada im nisu platili to što su napisali! Štoviše, oca su poslije rata objedili za suradnju s ustašama!

Za nas su, međutim, te jeseni došli još teži dani. Tati su ipak ustaše uspjeli doskočiti. Odvodili su ga nekoliko puta u đurđevački zatvor, a jednom je to bilo veoma spektakularno, kao da zarobljavaju ne znam kakvu neprijateljsku jedinicu. Spašavao ga je uglavnom novac. Svaki put, dan poslije uhićenja, mama je posjetila velečasnoga Blagu noseći punu torbu kuna i tata se veoma brzo vratio. A onda je uskoro mama doživjela nešto što je moglo završiti tragično.

Čekadini "belogardisti" neočekivano su se pojavili u Ferdinandovcu jednoga podneva. Činilo se da su došli u pljačku, međutim, prije nego su počeli taj uobičajeni "posao", točno su znali gdje će naći trojicu došljaka iz nekoga bilogorskog sela i svu su trojicu ubili. Zatim su stigli na naša vrata. Očito su bili gladni i žedni kad su proždrljivo navalili čak i na staru salatu od krumpira. Pili su tako što su izbili sve pipe iz bačava, natočili čaše i vrčeve, a sva ostala količina vina otjecala je iz dvorišta prema ulici načinivši pravi potok. Zatim je jedan ustaša grubo uhvatio mamu za ruku, prislonio je uza

zid i stavio joj nož ispod vrata. Psujući i govoreći najogavnije riječi, tražio je podatke o tatinom kretanju, stricu Ivanu, komunističkoj bandi, partizanskom stožeru.

Tko zna bi li ostala živa da nisu iz šume pripucali partizani. Ustaški junačina, kako joj je pritiskao nož, razrezao je u panici vlastiti prst i pobjegao doviknuvši da će se vratiti. Cijelo to vrijeme drugi se ustaša igrao s mojim četverogodišnjim bratom, dok me je treći čvrsto držao kako se ne bih zaletio u onoga s nožem. Divio sam se majci kako je sve to podnijela, a još sam joj se više divio tri godine kasnije, kad je u novoj državi, u dućanu kojega je otac jedva obnovio, inspektoru tzv. "taškašu" (svi su imali jednake torbe), izbila iz ruke upereni pištolj rekavši: "Ni ustaškog noža nisam se uplašila, gubi se!"

Poslije doživljaja s ustaškim nožem, tata je, saslušavši cijelu priču, rekao samo jednu riječ: "Odlazimo!". I jedne smo noći, kasne jeseni 1944., otišli u djedov vinograd u Kozarevcu, na partizansko područje. Na dan Svih svetih u Vukosavljevici sam navršio 9 godina. Na Badnjak smo bježali preko Virovitice u Suho Polje. Tatu su mobilizirali partizani. Šest mjeseci ništa nismo čuli o njemu. Bio je zarobljen pa je preko Garešnice i Jasenovca dospio u zatvor na zagrebačkom Kanalu. Rođaci su ga izvukli tako da je kraj rata dočekaao skriven kod sestrične na trešnjavačkom tavanu.

Naša se kalvarija nastavljala preko Terezinog Polja i dravskog pontonskog mosta kraj Barča, pod kišom bombi iz zrakoplova koji su često nadlijetali, prema Batinskoj Skeli na Dunavu i Vojvodini. Sve što smo imali ostalo je u metežu u Terezinom Polju: konji, kola, hrana, odjeća i obuća. Opise svih krvavih prizora, leševe u raspadanju, strah i jauke, glad, ovdje ću izbjeći. U Ferdinandovac smo se vratili početkom svibnja 1945., mršavi, ušljivi. Tata je došao kasnije. Naša je kuća izgledala jedno, kroz nju su prolazile vojske, neki su dijelovi bili nagorjeli. Općinski predsjednik poslao je tri cure koje će očistiti nered. Kad je čuo da su to kćeri jednog ustaše, otac je rekao: "Prekinite, vi ovdje nećete raditi. Ja poznajem vašeg oca. On je izabrao drugu stranu i njegova djeca ne mogu snositi posljedice." "Ali, gospon Valent", zapomagale su, "budu nas otpremili u logor". "Dobro, ostanite. Radite svaki dan, dobit ćete plaćeno. I hranu. To je naš dogovor. Kod mene još nitko nije besplatno radio". Uskoro sam shvatio očevo geslo: osveta nikamo ne vodi. I kada je došao na red slučaj župnika Blage, tata se nije želio miješati. A znao je da ga je upravo on, kao i strica, proglasio komunistom. Mnogo godina kasnije kad se Čekada pojavio na sudu i to kao sovjetski špijun jer je tamo prebjegao i našao utočište, moj otac nije svjedočio. Obrazložio je to ovako: "Ne želim da njegova djeca pate, a stvari se ne mogu vratiti. Ovi kojima sam nabavljao sol i kožu i skoro zaglavio zajedno s obitelji, ništa nisu platili, a oduzeli su mi i dućan i istjerali iz kuće koju sam već isplatio". Bila je to kuća trgovca Maljendera, Židova, kojega su s obitelji odveli u logor na početku rata, a vratio se samo sin Milan, inženjer. "Prodajem kuću upravo vama, Valent, jer niste sudjelovali u onom odvratnom razvlačenju naših stvari", rekao je Milan. I u šali dodao: "Volio bih znati što ti naši seljaci rade s onim mojim lijepim kravatama!"

Vratimo se knjizi Paškala Cvekana o Ferdinandovcu, posebice njegovoj ocjeni rada dugogodišnjeg župnika Adolfa Blage. Rekao sam kako je pater saslušao moju priču, ali ga to nije navelo na korigiranje teksta. Budući da je bio bolestan i u visokoj životnoj dobi, složio sam se, kao jedan od članova Izdavačkog savjeta, da se knjiga tiska za njegova života. Napomenuo sam kako se u novom izdanju knjige ili na drugome mjestu neke stvari moraju ispraviti. Ne poričem mnogobrojne pastoralne i druge zasluge Adolfa Blage, a što se rata tiče, ne bih se složio s mišljenjem da nije bio obaviješten o nepravdama, pa i zločinima. Moguće je kako je mislio da će pridonijeti Nezavisnoj državi upravo takvim hrvatstvom kakvim se bavio: prijavljujući antifašiste kao komuniste, posredujući u oslobađa-

nju ljudi za veliki novac itd. Prije sloma NDH, sjećaju se vjernici, grmio je s propovjedaonice kako će crveni, kada dođu iz šume, sve poklati. To je ustrašilo mnoge nedužne i navelo ih na bijeg prema Bleiburgu, među njima i mojega pobožnog kuma Žibrega iz mjesne straže. Nikada se nije vratio. Mene zanima zbog čega je taj čovjek, koji je, kako navodi Paškal, "imao sućutljivo i milosrdno srce" te "ime koje savršeno odgovara njegovim životnim postupcima" (mislio je valjda na prezime Blaga, ne na ime Adolf), zbog čega je mene, dijete, želio izručiti ustašama? Paškal još navodi: "Kad se (1952.) vratio u svoju ferdinandovačku župu (nakon izdržane kazne od 5 godina), umjesto opće radosti dočekalo ga je poniženje". Da, i toga se sjećam: pljuvali su (doslovno) za njim, djeca i žene koji su za "nestanak" očeva i muževa okrivljavali "Dobrog Blagu". Morao je napustiti selo u koje se 16 godina kasnije vratio mrtav. "Zabranio je da mu u rodnome mjestu otvore lijes. Nije htio da ga gledaju mrtva oni koji ga nisu primili živa!" Dodao bih Paškalovu komentaru: "Mrtvace se u Ferdinandovcu uvijek s pijetetom ispraćalo!".

Ljetujući gotovo svake godine u Ferdinandovcu i, naravno, sazrijevajući, širio sam spoznaje o proživljenom ratu, promatrao ljude kako se snalaze, i ponovo trpe, u tobože sretnom socijalističkom razdoblju. Seljak koji je kroz povijest imao tu prednost da se uvijek nekako prehranjivao, da je nalazio načine skrivanja hrane kako je vlast ne bi rekvirirala, oduzela, došao je tih godina na rub siromaštva, gotovo gladi. Ne samo što su mu odvezli žito, već su pomeli i tavane, ne ostavljajući ni zrno za sjetvu.

Prvih poratnih godina, kad sam bio đak bjelovarske gimnazije, vraćao sam se kući za blagdane ili ferije vlakom do Kloštra, a zatim konjskom zapregom, biciklom, a jednom i pješice do Ferdinandovca. Vozeći se prije nekoliko godina u Ferdinandovac tim istim putem s našim slikarom Ivanom Laskovićem Croatom, koji nam je bio gost, slušao sam zanimljivu priču iz njegovog djetinjstva: kako je uvijek bio zadivljen tim dijelom savršeno ravnoga puta dolazeći s majkom i braćom pješice iz svoje Batinske na misu, a crkva se stalno svakim učinjenim korakom povećavala. Ivan je tada razgledao dravsku obalu gdje su nekada bili mlinovi, ostatke poljskih potleušica, ali, eto, zakasnio je i nije našao tipične, slamom pokrivene kućice. Poklonio je tada Ferdinandovcu 40 crteža. Uvijek je dijelio, poklanjao, pomagao, čak i susjedima u čiju je crkvu dolazio još kao dijete.

Mnogo je tema, posebice od Domovinskoga rata i poslije njega, toliko da bi ih valjalo obraditi nekom drugom zgodom. Ne na brzinu, već sustavno. Pomišljao sam i na pisanje romana jer je i to moguće, ako doživljaji ne izblijede. Trebalo bi pisati i o ljudima koji su potekli s ove zemlje, a neki stekli ugled čak i u svijetu.

Jednom su mi prijatelji, kad sam ih iz Zagreba doveo u Ferdinandovac, rekli: "Selo ko selo!" A nije. Ferdinandovac je drukčije selo. Ovisi o tome nosiš li ga u srcu.

Napomena:

Foto Branko Kolar